

Чопик Тетяна, ст. магістратури економічного факультету; науковий керівник – ст. викладач Крот М. В. (Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука, м. Рівне)

ОПТИМАЛЬНІ НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Анотація. В статті розглянуто поняття фінансової стійкості. Охарактеризовано основні ознаки фінансової стійкості та напрямки її забезпечення на підприємствах. Систематизовано основні фактори досягнення фінансової стійкості підприємств, коефіцієнти її розрахунку та вимоги до них, роль прибутку, грошових потоків та дебіторської заборгованості у підвищенні фінансової стійкості, розроблено послідовність дій для досягнення фінансової стійкості підприємств.

Ключові слова: фінансова стійкість, коефіцієнти фінансової стійкості, фінансові ресурси, прибуток, грошові потоки.

Аннотация. В статье рассмотрено понятие финансовой устойчивости. Охарактеризованы основные признаки финансовой устойчивости и направления ее обеспечения на предприятиях. Систематизированы основные факторы достижения финансовой устойчивости предприятий, коэффициенты ее расчета и требования к ним, роль прибыли, денежных потоков и дебиторской задолженности в повышении финансовой устойчивости, разработана последовательность действий для достижения финансовой устойчивости предприятий.

Ключевые слова: финансовая устойчивость, коэффициенты финансовой устойчивости, финансовые ресурсы, прибыль, денежные потоки.

Annotation. In the article the notion of financial stability is analysed. The basic characteristics of financial stability and the direction of its ensuring in the enterprises are given. The key factor in financial viability achieving, the coefficients of its calculating and requirements to them, the role of profit, cash flows, receivables in improving financial stability are systematized, the sequence of actions to achieve financial viability is developed.

Keywords: financial stability, financial stability ratios, financial resources, profits, cash flows.

Фінансова стійкість є головною умовою життєдіяльності, розвитку й забезпечення високого рівня конкурентоспроможності підприємств.

Фінансова стійкість підприємств характеризує ефективність їх операційного, фінансового та інвестиційного розвитку, містить необхідну інформацію для інвесторів, а також відображає здатність підприємств відповідати за своїми боргами і зобов'язаннями.

З розвитком ринкових перетворень в економіці України з'явилася значна кількість публікацій, присвячена методичним та практичним питанням з визначення фінансової стійкості підприємств. Такі дослідження проводять Є. Ю. Антипенко, Н. В. Бугас, П. Ю. Буряк, Д. М. Городинська, А. М. Поддєрьогін та ін. Однак окремі аспекти забезпечення фінансової стійкості підприємств сьогодні залишаються недостатньо дослідженими.

Метою нашої статті є дослідження основних аспектів управління та розроблення напрямів підвищення фінансової стійкості підприємств.

Функціонування суб'єктів господарювання в умовах жорсткої конкуренції на ринку і необхідність забезпечення належного фінансового стану потребують чіткої та налагодженої системи фінансового управління основними напрямками діяльності підприємств. Зокрема, основні напрями фінансового управління полягають у створенні резервів фінансування, що забезпечують зростання обсягів виробництва та реалізації продукції, зменшення витрат, одержання прибутку, збалансування матеріальних і фінансових ресурсів та підвищення фінансової стійкості.

У процесі конкурентної боротьби майже кожне підприємство стикається з численними проблемами щодо управління фінансами, зокрема пов'язаними з використанням власних фінансових ресурсів. Одним із критеріїв оцінки їх раціонального використання є фінансова стійкість підприємств. Вона відображає стан фінансових ресурсів підприємств, при якому вони можуть вільно маневрувати коштами та ефективно їх використовувати, забезпечуючи безперервний процес виробництва та реалізації продукції.

Фінансова стійкість це комплексне поняття, яке перебуває під впливом різноманітних фінансово-економічних процесів. Формування фінансової стійкості підприємств можна представити у такому вигляді (рис.1).

Одним з істотних компонентів фінансової стійкості підприємств є наявність у них фінансових ресурсів, достатніх для розвитку конкурентоспроможного виробництва. Водночас, фінансові ресурси можуть бути сформовані в необхідному обсязі тільки за умови ефективної роботи підприємств, яка зможе забезпечити одержання ними прибутку. За рахунок прибутку в ринковій економіці підприємства створюють фінансову базу як для фінансування поточної діяльності, так і для здійснення розширеного відтворення.

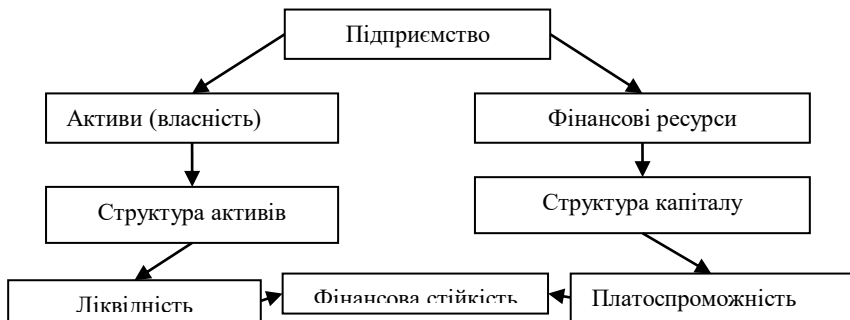

Рис. 1. Формування фінансової стійкості підприємств

Використовуючи прибуток, підприємства можуть не лише погасити свої зобов'язання перед бюджетом, банками та іншими підприємствами й організаціями, а й інвестувати кошти в нове будівництво, реконструкцію чи модернізацію наявного устаткування або заміну його прогресивнішим.

При цьому для досягнення і підтримання фінансової стійкості важливий не тільки абсолютний обсяг прибутку, а й його рівень щодо вкладеного капіталу підприємств або затрат, тобто рентабельність.

Прибуток є позитивним фінансовим результатом, але підприємствами може бути отриманий і негативний фінансовий результат – збиток. Прибуток – це сума, на яку доходи перевищують пов'язані з ними витрати, а збиток – перевищення суми витрат над сумою доходу, для одержання якого були здійснені ці витрати [1, с. 30].

Негативний фінансовий результат свідчить про те, що підприємство не враховує або ігнорує об'єктивні закони ринкової економіки. Іншими причинами появи збитку можуть бути порушення прав господарюючого суб'єкта, недоліки господарської діяльності, стихійні лиха. Це негативно впливає на фінансове становище підприємств й може привести до банкрутства.

Отже, прибуток як головний результат підприємницької діяльності, відіграє вирішальну роль у стимулюванні подальшого підвищення ефективності виробництва, посилення матеріальної зацікавленості працівників у досягненні високих результатів діяльності свого підприємства; є основним джерелом економічного й соціального розвитку підприємства та підвищення його фінансової стійкості.

В основі забезпечення фінансової стійкості підприємств лежить рух їх грошових коштів в узгоджених обсягах і в часі, що виступає як безперервний процес. Тому для кожного напрямку використання грошових фондів має бути відповідне джерело. Цикл руху грошових засобів, здатний забезпечити фінансову стійкість підприємств в тому випадку, коли досягнута їх узгодженість у розмірі і в часі.

Важливе значення в забезпеченні та підтриманні фінансової стійкості підприємств має управління їх дебіторською заборгованістю. Для забезпечення фінансової стійкості важливе значення має також фінансове прогнозування, змістом якого є дослідження й розробка можливих шляхів розвитку фінансів підприємств в перспективі. У кінцевому підсумку прогнозування дає змогу оцінити ймовірність фінансового благополуччя підприємств [2, с. 107].

Таким чином, фінансово стійким можна вважати підприємство, яке за рахунок власних коштів спроможне забезпечити запаси й витрати, не допускаючи невинуватих кредиторської заборгованості та своєчасно розрахуватися за своїми зобов'язаннями [3, с. 30].

Аналіз фінансової стійкості підприємств проводиться за допомогою системи коефіцієнтів, при цьому економісти використовують неоднакові методики аналізу, які відрізняються між собою кількістю показників та різною їх направленістю. Відмінності у методичних підходах ускладнюють розрахунок фінансової стійкості, що призводить до труднощів у намаганні визначити фінансові позиції підприємств по відношенню до їх конкурентів. Тому виникає необхідність виявлення системи показників, які б забезпечили можливість прийняття правильних управлінських рішень.

Оцінка фінансової стійкості підприємств найчастіше здійснюється за відносними показниками. При цьому вона характеризується станом власних і залучених засобів і оцінюється за допомогою системи фінансових коефіцієнтів (табл. 1). За наведеними даними, можна зробити висновок, що існує широкий спектр коефіцієнтів для оцінки фінансової стійкості підприємств. Проте більшість українських вчених пропонують розраховувати для оцінки фінансової стійкості підприємств коефіцієнти, які суттєво не відрізняються один від одного і дублюють інформацію, тоді як у західних економістів така оцінка зводиться до двох-трьох показників.

Враховуючи вище зазначене, вважаємо, що вітчизняна система фінансових коефіцієнтів для оцінки фінансової стійкості підприємств повинна відповідати таким вимогам:

- 1) фінансові коефіцієнти повинні бути максимально інформативними і давати цілісну картину фінансової стійкості підприємств;
- 2) в економічному змісті фінансові коефіцієнти повинні мати однакову спрямованість (зростання коефіцієнта повинно означати покращення його фінансового стану);

Таблиця 1*

Відносні показники оцінки фінансової стійкості підприємств

Назва показника	Орієнтовне значення
1. Коефіцієнт автономії	> 0,5 (збільшення)
2. Коефіцієнт концентрації позичкового капіталу	< 0,5 (зменшення)
3. Коефіцієнт співвідношення позикового та власного капіталу	< 0,5 (зменшення)
4. Коефіцієнт маневреності власного капіталу	> 0,5 (збільшення)
5. Коефіцієнт фінансової залежності	< 0,2 (зменшення)
6. Коефіцієнт фінансової стабільності	> 1 (збільшення)
7. Маневреність робочого капіталу	за планом
8. Коефіцієнт залучених джерел в необоротних активах	< 0,1 (зменшення)
9. Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів	< 0,5 (зменшення)
10. Коефіцієнт довгострокових зобов'язань	< 0,2 (норматив)
11. Коефіцієнт поточних зобов'язань	> 0,5 (збільшення)
12. Коефіцієнт забезпечення власними коштами	> 0,1 (збільшення)
13. Коефіцієнт фінансового левериджу	< 0,1 (зменшення)
14. Коефіцієнт забезпечення запасів робочим капіталом	> 0,2 (збільшення)
15. Коефіцієнт страхування бізнесу	> 0,1 (збільшення)
16. Коефіцієнт страхування статутного капіталу	за планом
17. Коефіцієнт страхування власного капіталу	> 0,1 (збільшення)
18. Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів робочим капіталом	за планом (збільшення)

Складено за даними [4, с. 330–331]

3) для всіх фінансових коефіцієнтів повинні бути вказані нормативи мінімально задовільного рівня або діапазону змін;

4) фінансові коефіцієнти повинні розраховуватися тільки за даними публічної бухгалтерської звітності підприємств;

5) фінансові коефіцієнти повинні давати можливість проводити рейтингову оцінку підприємств як у просторі (порівняно з іншими підприємствами), такі в часі (за певний період).

Вирішальне значення при оцінці фінансової стійкості підприємств відіграє наявність обґрунтованої моделі послідовності дій для досягнення фінансової рівноваги (рис. 2). За таких умов, аналіз фінансової стійкості підприємств, проводиться за такими показниками: оцінка ліквідності, платоспроможності та показників фінансової стійкості.

Основним інструментом впливу на фінансову стійкість підприємств є грошові потоки та наявність грошових коштів.

Рис. 2. Послідовність дій для досягнення фінансової стійкості підприємств

Тому на другому етапі визначення фінансової стійкості підприємств потрібно провести оцінку їх грошових потоків та аналіз грошових коштів. Надалі доцільно розробити прогностичні варіанти досягнення фінансової стійкості з урахуванням цілей конкретного підприємства.

Важливо також визначитися з системою критеріїв оптимізації управління досягнутою фінансовою стійкістю для кожного окремого підприємства. Не можна нехтувати аналізом зовнішніх чинників, оскільки вони суттєво впливають на фінансову стійкість підприємств. Тому потрібно застосовувати коригування прогностичних показників з урахуванням цього впливу.

Система заходів для підтримки фінансової стійкості підприємств повинна передбачати:

- постійний моніторинг зовнішнього і внутрішнього стану підприємств;
- розробку заходів із зниження зовнішньої вразливості підприємств;

– розробку підготовчих планів при виникненні проблемних ситуацій, здійсненні попередніх заходів для їхнього забезпечення;

– впровадження планів практичних заходів при виникненні кризової ситуації, прийняття ризикових і нестандартних рішень у випадку відхилення у розвитку ситуації;

– координацію дій всіх учасників і контроль за виконанням заходів та їхніми результатами.

За таких умов можна забезпечити систему моніторингу кожної із складових фінансової стійкості підприємств, яка змогла б надати можливість оптимізувати її відповідно до перспектив розвитку [5, с. 145].

Узагальнюючи результати проведеного дослідження можна зробити висновок, що головною проблемою вітчизняних підприємств є низький рівень окремих показників фінансової стійкості, обумовлений недостатньою величиною власного капіталу для фінансування діяльності господарюючих суб'єктів. Сьогодні для переважної більшості підприємств актуальним залишається питання оптимізації структури капіталу, основними критеріями якої є максимізація рівня прогнозованої фінансової рентабельності.

Тому стратегічним завданням підприємств є приведення співвідношення власного і позикового капіталу до оптимального співвідношення, яке забезпечить максимальний рівень фінансової рентабельності та достатній рівень фінансової стійкості, а відповідно і її зміцнення. Фінансова стійкість підприємств передбачає такий стан фінансових ресурсів, за раціонального розпорядження якими гарантується наявність власних коштів, стабільна продуктивність і забезпечується процес розширеного відтворення.

1. Антипенко Є. Ю. Підвищення фінансової стійкості підприємства / Є. Ю. Антипенко, В. І. Доненко, А. О. Корогодська // Економічний аналіз. – 2011. – № 9. – Ч.2. – С. 29–31.
2. Рябенко Г. М. Шляхи покращення фінансового стану підприємства / Г. М. Рябенко // Всеукраїнський науково-виробничий журнал. – 2012. – № 7. – С. 105–108.
3. Бугас Н. В. Фінансова стійкість підприємств як передумова їх ефективного функціонування і розвитку // Економіка та держава. – 2005. – № 6. – С. 27–30.
4. Цал-Цалко Ю. С. Фінансовий аналіз. Підручник. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – С. 330–331.
5. Городинська Д. М. Економічна стійкість підприємства / Д. М. Городинська // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 10 (42). – С. 141–146.